



معارف

شرح احادیث  
کتاب الموت  
عجاوین الاقوال

۲

تذکرہ

تظہیر جلالہ

محمد رضا اعابندینی

تحقیق و نگارش: موسسہ مطالعات اسلامیہ رواسے

سرشناسه: عابدینی، محمدرضا، ۱۳۴۰ - عنوان و نام پدیدآور: تا ابد زندگی: شرح روایات کتاب الموت بحارالانوار درس گفتارهای اسناد محمدرضا عابدینی حفظه الله / محمدرضا عابدینی؛ ویراستار مهران معدنی‌پور. مشخصات نشر: قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها، دفتر نشر معارف. مشخصات ظاهری: ج. شابک: ۹-431-441-600-978 وضعیت فهرست نویسی: فیبا یادداشت: کتابنامه. عنوان دیگر: شرح روایات کتاب الموت بحارالانوار درس گفتارهای اسناد محمدرضا عابدینی حفظه الله. موضوع: مجلسی. محمد باقر بن محمد تقی، ۱۰۳۷-۱۱۱۱. بحارالانوار-- نقد و تفسیر موضوع: احادیث شیعه-- قرن ۱۱-- نقد و تفسیر. Haddith (Shiites) -- Criticism, interpretation, etc -- 17th century -- Texts --. شناسه افزوده: مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، ۱۰۳۷-۱۱۱۱. بحارالانوار. شرح شناسه افزوده: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاهها. دفتر نشر معارف رده بندی کنگره: BPI۳۵ رده بندی دیویی: ۲۹۷/۲۱۲ شماره کتابشناسی ملی: ۸۷۶۹۴۴۸



# تا ابد زندگی

## تطهیر جان

■ مؤلف: محمدرضا عابدینی ■ تحقیق و نگارش: موسسه مطالعات اسلامی روانسی ■ صفحه آرایی: حسین قاسمیان ■ طراح جلد: جعفری‌شیشه (صریر) ■ ناشر: دفتر نشر معارف ■ نوبت چاپ: دوم، ۱۴۰۱ تیراژ: ۵۰۰ جلد ■ شابک: ۹-۴۳۱-۴۴۱-۶۰۰-۹۷۸ ■ قیمت: ۱۶۰۰۰۰ تومان

دفتر نشر معارف قم، خیابان شهدا، کوچه ۲۲، شماره ۲، تلفن و ایمیل: ۰۲۵-۳۷۷۴۰۰۰۴

مؤسسه نمایی: قم، خیابان سمیه، کوچه ۱۱، پلاک ۱، تلفن: ۰۲۵-۳۳۵۵۱۳۰

مدیریت پخش (مرکزی): قم، شرکت پاتوق کتاب، تلفکس: ۳۱۰۷۷ ۰۲۵

مراکز پخش

- اراک: ۰۸۶-۳۲۲۹۰۲۸ ■ ارومیه: ۰۹۱-۷۷۵۵۱۶۶ ■ اصفهان: ۰۳۱-۳۳۳۷۱۶۹۲ ■ اهواز: ۰۶۱-۳۲۲۳۸۰۰۰
- ایلام: ۰۸۶-۳۳۳۶۲۸۲ ■ بجنورد: ۰۵۸-۳۲۲۴۳۲۷۸ ■ بردسکن: ۰۵۱-۵۵۴۴۰۱۲۱ ■ بندرعباس: ۰۷۶-۳۳۶۱۷۵۵۷
- بیرجند: ۰۵۶-۳۲۴۲۳۵۱۲ ■ تربت حیدریه: ۰۵۱-۵۲۲۸۶۵۰۰ ■ تهران: ۰۲۱-۸۸۹۱۱۲۱۲ ■ همدان: ۰۶۱-۳۳۳۴۵۶۹
- زاهدان: ۰۵۶-۳۲۲۲۸۸۷۹ ■ زنجان: ۰۲۶-۳۳۳۶۶۲۵ ■ ساری: ۰۱۱-۳۲۲۵۲۰۲۰ ■ سیزوار: ۰۵۱-۴۴۲۲۴۰۰۴
- سمنان: ۰۲۴-۳۳۴۵۳۲۱۱ ■ سیرجان: ۰۲۶-۴۴۲۴۸۰۵۸ ■ شهرکرد: ۰۲۸-۳۲۲۵۰۰۰۴ ■ شیراز: ۰۷۱-۳۳۳۴۴۴۱۴
- قزوین: ۰۲۸-۳۲۲۴۰۰۷۶ ■ قم: ۰۲۵-۳۷۷۴۲۷۵۷ ■ کازرون: ۰۷۱-۴۲۲۴۴۳۰ ■ کرمان: ۰۲۶-۳۲۲۲۱۴۶۶
- کرمانشاه: ۰۸۲-۳۷۲۲۸۶۱۱ ■ گرگان: ۰۱۷-۳۲۲۲۷۸۸۰ ■ مشهد: ۰۵۱-۳۲۲۲۰۱۱۹ ■ ملایر: ۰۸۱-۳۲۲۵۱۲۶۶
- نیریز: ۰۷۱-۵۲۲۸۱۶۹۰ ■ یاسوج: ۰۷۶-۳۳۳۲۸۶۲۲ ■ یزد: ۰۲۵-۳۷۳۳۲۹۵۰

www.nashremaaref.ir | E-mail: info@nashremaaref.ir

NashreMaaref

دفتر نشر معارف قم

www.Tamhis.ir

ta.abad\_zendegi

فایل حقوقی موسسه مطالعات اسلامی و نشر معارف قم



## فهرست

۲۵	.....	مقدمه
۳۳	.....	پیشگفتار
۳۵	.....	معرفی کتاب حاضر
۳۶	.....	تقدیر و تشکر

### باب ۶:

### سکرات الموت و شدائده و ما يلحق المؤمن و الكافر عنده

۳۹	.....	جلسه اول (۶-۰۱)
۳۹	.....	مقدمه
۳۹	.....	۱-۶. روایت اول باب ششم
۳۹	.....	متن روایت
۴۰	.....	ترجمه روایت
۴۰	.....	راحت شدن مؤمن از دنیا با مرگش و راحت شدن دنیا از موت کافر
۴۱	.....	جنبه‌های آزار دهنده دنیا برای مؤمن
۴۳	.....	مراد از دنیای مذموم و دنیای ممدوح

۴۴	اذیت کردن کافر نسبت به بسیاری از مردم
۴۴	۲-۶. روایت دوم باب ششم
۴۴	متن روایت
۴۴	۳-۶. روایت سوم باب ششم
۴۴	متن روایت
۴۵	ترجمه روایت
۴۵	قابلیت پاک شدن از پلیدی‌ها توسط مطهرات
۴۶	مطهر بودن موت برای مؤمنین
۴۶	مرگ، آماده شدن برای تطهیر
۴۶	لزوم تفکر در باب مطهرات
۴۷	مطهر بودن امراض دنیوی و همچنین سختی‌های برزخ و قیامت
۴۸	نیاز به مطهرات به میزان نقص انسان‌ها
۴۸	نظام تطهیری، تسویه حساب با کافر در دنیا
۴۹	امکان نجات از آتش برزخ و موافقت
۵۰	وجود دو جنبه‌ی حق الله و حق الناس در برخی از گناهان
۵۰	کیفیت حسابرسی حق الناس در قیامت
۵۳	۴-۶. روایت چهارم باب ششم
۵۳	متن روایت
۵۳	ترجمه روایت
۵۴	تعلق دو ملک حافظ به وجود مؤمن
۵۵	کشش وجودی عمل انسان الی یوم القیامة
۵۷	پرسش و پاسخ
۵۷	امکان استفاده از لوازم کلام در قرآن و روایات
۵۹	※ جلسه دوم (۶-۵۲)
۵۹	مقدمه
۵۹	رحمانی بودن نظام تطهیر
۶۰	جایگاه لحظه مرگ در تعیین عاقبت هر انسانی
۶۳	اهمیت لحظه‌ی مرگ
۶۴	چگونگی تطهیر مطهرات

۶۵.....	۵-۶. روایت پنجم باب ششم.....
۶۵.....	متن روایت.....
۶۵.....	ترجمه روایت.....
۶۵.....	معنای تردید خداوند متعال.....
۶۶.....	تردید خداوند متعال در قبض روح مؤمن.....
۶۷.....	چگونگی قطع تعلق مؤمن از دنیا در لحظه مرگ.....
۶۸.....	حقیقت وجودی مُنسیه و مُسخیه.....
۷۰.....	تعریف و اقسام موت اختیاری.....
۷۲.....	چگونگی قطع تعلق مؤمن از دنیا در لحظه مرگ.....
۷۲.....	۶-۶. روایت ششم باب ششم.....
۷۲.....	متن روایت.....
۷۳.....	ترجمه روایت.....
۷۴.....	سختی بودن مکاشفه در لحظه مرگ.....
۷۴.....	مراتب حواس پنجگانه انسان.....
۷۵.....	بی حسی به دنیا، نتیجه مکاشفه شمیسه موت.....
۷۶.....	عدم سختیت حقیقت انسان با خواب و سستی.....
۷۷.....	قطع شدن درد و سختی مؤمن در لحظه مرگ.....
۷۸.....	سختی های کافر و فاجر در لحظه ی مرگ.....
۷۹.....	سختی یا راحتی مرگ انسان ها.....
۷۹.....	چرایی مرگ راحت برخی از مؤمنین.....
۷۹.....	چرایی مرگ سخت برخی از مؤمنین.....
۸۰.....	سختی یا راحتی مرگ انسان ها.....
۸۱.....	چرایی مرگ راحت برخی از کفار.....
۸۲.....	چرایی مرگ سخت برخی از کفار.....
۸۳.....	مراتب کفر.....
۸۳.....	تفاوت مراتب کفار در احتمال نجات یافتن.....
۸۴.....	لحظه مرگ، ملاک مشخص شدن میزان تعلقات به دنیا.....
۸۵.....	* جلسه سوم (۶-۰۳).....
۸۵.....	مقدمه.....

۸۵	.....	نظام تطهیر، سبقت رحمت بر غضب
۸۶	.....	علت سختی یا راحتی مرگ انسان‌ها
۸۶	.....	تأثیر یک گناه در تخریب اصل ایمان
۸۸	.....	تأثیر یک عمل صالح کوچک در رضایت الهی
۸۸	.....	۷-روایت هفتم باب ششم
۸۸	.....	متن روایت
۸۹	.....	ترجمه روایت
۸۹	.....	آزاده مؤمن، تعیین کننده زمان مردن او
۹۰	.....	چگونگی قطع تعلق مؤمن در لحظه مرگ
۹۰	.....	موت اختیاری، قطع تعلقات قبل از مرگ
۹۲	.....	۸-روایت هشتم باب ششم
۹۲	.....	متن روایت
۹۲	.....	ترجمه روایت
۹۲	.....	تمسک به اوامر الهی و ارتباط آن با حقیقت رسول الله ﷺ
۹۳	.....	مراتب رؤیت حقیقت حضرت رسول ﷺ در لحظه مرگ
۹۴	.....	مراتب بشارت مؤمن در لحظه مرگ
۹۵	.....	۹-روایت نهم باب ششم
۹۵	.....	متن روایت
۹۶	.....	متن ترجمه
۹۷	.....	دسته بندی انسان‌ها پس از مرگ
۹۹	.....	اسراف نفس، مصرف آن در غیر محل خود
۱۰۰	.....	عمل به دین، برطرف کننده تمام نیازهای انسان
۱۰۰	.....	حقیقت دین، بیان نیازهای انسان
۱۰۱	.....	تأثیر سختی‌های پس از مرگ در تطهیر انسان
۱۰۱	.....	تفاوت مرتبه‌ی مؤمن گنه‌کار با دشمن اهل بیت علیهم السلام
۱۰۲	.....	تطهیر مؤمنین گنه‌کار، زمینه ساز شفاعت اهل بیت علیهم السلام
۱۰۲	.....	رابطه تمسک به اوامر الهی و شفاعت اهل بیت علیهم السلام
۱۰۴	.....	زمان وقوع شفاعت
۱۰۴	.....	تأثیر کیفیت عمل در سرعت تحقق رابطه شفاعتی
۱۰۵	.....	تفاوت مرتبه عمل صالح و اطاعت از مولی

دسته بندی انسان‌ها پس از مرگ .....	۱۰۶
تفاوت مراتب مؤمنین در ترس از مرگ .....	۱۰۶
مرگ مؤمن، پلی به سوی بهشت .....	۱۰۷
* <b>جلسه چهارم (۶-۴۰)</b> .....	
مقدمه .....	۱۰۹
ادامه روایت نهم باب ششم .....	۱۰۹
وابستگی حقیقت موت به ادراک مدرکین .....	۱۰۹
خواب، نازله‌ای از مرگ .....	۱۱۰
۱۰-۶. روایت دهم باب ششم .....	۱۱۱
متن روایت .....	۱۱۱
ترجمه روایت .....	۱۱۲
تصفیه کنندگی مرگ برای مؤمن و کافر .....	۱۱۲
طاهرسازی مرگ برای آمادگی معاشرت با اهل بیت <small>علیهم السلام</small> .....	۱۱۳
۱۱-۶. روایت یازدهم باب ششم .....	۱۱۳
متن روایت .....	۱۱۳
ترجمه روایت .....	۱۱۳
۱۲-۶. روایت دوازدهم باب ششم .....	۱۱۴
متن روایت .....	۱۱۴
ترجمه روایت .....	۱۱۴
علت کراهت مسلمین نسبت به مرگ .....	۱۱۵
اهمیت استعداد برای مرگ .....	۱۱۶
نفع موت برای همه .....	۱۱۸
تفاوت استعداد موت و تقاضای موت .....	۱۱۸
علت سختی لحظه مرگ .....	۱۱۸
۱۳-۶. روایت سیزدهم باب ششم .....	۱۱۹
متن روایت .....	۱۱۹
ترجمه روایت .....	۱۲۰
علت و علاج ترس از مرگ .....	۱۲۰
معنای آخرین مطهر بودن موت .....	۱۲۱

۱۲۱.....	نسبت مطهریت موت با تقاضای موت.....
۱۲۲.....	تأثیر موت در رهایی از تنگناها.....
۱۲۳.....	اهمیت تصحیح نگاه به مرگ.....
۱۲۴.....	روش کاربردی اتقای مصداقی معارف.....
۱۲۵.....	<b>* جلسه پنجم (۶-۵۵).....</b>
۱۲۵.....	مقدمه.....
۱۲۵.....	تطهیر موت با جدا کردن انسان از غیر.....
۱۲۶.....	ادامه نظام تطهیر در بیزخ و معاد.....
۱۲۶.....	ادامه روایت سیزدهم باب ششم.....
۱۲۶.....	تصدیق موت تصدیق غیب.....
۱۲۷.....	نه کافر دچار موت می شود نه مؤمن.....
۱۲۸.....	کفر موت و ایمان حیات.....
۱۲۹.....	اقسام و مراتب حیات.....
۱۳۰.....	حقیقت حیات.....
۱۳۲.....	حقیقت اخراج حی از میت.....
۱۳۳.....	تطهیر نسل ها از ایمان و کفر در ظهور.....
۱۳۳.....	نسل انبیاء و اولیاء خالص ایمان.....
۱۳۴.....	عدم گناه در زمان ظهور.....
۱۳۵.....	عدم پذیرش توبه در زمان ظهور.....
۱۳۶.....	۶-۱۴. روایت چهاردهم باب ششم.....
۱۳۶.....	متن روایت.....
۱۳۶.....	ترجمه روایت.....
۱۳۷.....	تطهیر به بلا در دنیا.....
۱۳۷.....	طهارت پیش نیاز لقاء الله.....
۱۳۸.....	معنای «یعفوا عن کثیر».....
۱۳۹.....	عفو، نظامی وجودی بر رفع آثار گناه.....
۱۴۰.....	مطهریت صدقه و توبه.....
۱۴۰.....	۶-۱۵. روایت پانزدهم باب ششم.....
۱۴۰.....	متن روایت.....



۱۴۰.....	ترجمه روایت .....
۱۴۱.....	سرعت در نظام تطهیر .....
۱۴۲.....	عارض بودن گناه بر ذات قابل طهارت .....
۱۴۴.....	۱۶-۶. روایت شانزدهم باب ششم .....
۱۴۴.....	متن روایت .....
۱۴۴.....	ترجمه روایت .....
۱۴۵.....	اهمیت مبارک بودن موت .....
۱۴۷.....	✽ جلسه ششم (۶-۵۶) .....
۱۴۷.....	مقدمه .....
۱۴۷.....	۱۷-۶. روایت هفدهم باب ششم .....
۱۴۷.....	متن روایت .....
۱۴۷.....	ترجمه روایت .....
۱۴۸.....	تفاوت حال انسان در تعلق روح به بدن و جدایی آن از بدن .....
۱۴۸.....	علت احساس درد در لحظه مرگ .....
۱۴۹.....	تفاوت مؤمن و کافر در جداسدن روح از بدن .....
۱۴۹.....	علت عدم ادراک سختی در تعلق روح به بدن .....
۱۴۹.....	علت دیگر احساس درد در لحظه مرگ .....
۱۵۰.....	معنا و اهمیت استعداد موت .....
۱۵۱.....	آمادگی اولیای الهی برای مرگ .....
۱۵۱.....	کیفیت تحقق حیات در ارض و جرایبی آن .....
۱۵۱.....	کیفیت تحقق موت .....
۱۵۲.....	بیان فلسفی حیات در ارض .....
۱۵۲.....	تحقق موت در سماء .....
۱۵۲.....	اولین مرتبه تحقق تجرد برای انسان .....
۱۵۳.....	چگونگی تحقق ادراک برای انسان .....
۱۵۴.....	علت عدم ادراک درد در تعلق روح به بدن .....
۱۵۴.....	مراتب رشد روح انسان .....
۱۵۴.....	توجیه عرفی علت احساس درد در لحظه مرگ .....
۱۵۵.....	نقش کمال بدن در کمال روح .....

۱۵۵.....	نفس، بدن استکمالی.....
۱۵۵.....	تفاوت حقیقت نفس، بدن و روح.....
۱۵۶.....	تأثیر تحقق نفس در احساس درد.....
۱۵۷.....	نقش روح در کمال انسان.....
۱۵۸.....	حقیقت تنزل ملائکه و روح.....
۱۵۸.....	وعاء تحقق تنزل ملائکه و روح.....
۱۵۹.....	نقش نفس در ارتباط بین روح و بدن.....
۱۵۹.....	۱۸-۶. روایت هجدهم باب ششم.....
۱۵۹.....	متن روایت.....
۱۶۰.....	متن ترجمه.....
۱۶۰.....	سخت‌ترین مواطن حیات انسان.....
۱۶۰.....	سختی تولد از مادر.....
۱۶۱.....	سختی موت.....
۱۶۳.....	راهکار خلاصی از سختی موت.....
۱۶۴.....	تأثیر محبت به یک شیء در محسوس شدن با آن.....
۱۶۶.....	سختی مواجه شدن با آخرت.....
۱۶۷.....	راهکار خلاصی از سختی‌های بعد از موت.....
۱۶۷.....	رابطه سلام و امن.....
۱۶۸.....	تفاوت سلام و امن.....
۱۶۹.....	تفاوت مراتب سلام در قرآن.....
۱۶۹.....	نقش مواطن سه گانه در تطهیر.....
۱۶۹.....	علت وحشت در هنگام تولد، مرگ و بعث.....
۱۷۰.....	شکل‌گیری تصورات کودک.....
۱۷۱.....	رابطه ضعف انسان و استعداد.....
۱۷۱.....	رابطه ضعف انسان و رسیدن به کمالات.....
۱۷۳.....	شکوفایی اعمال بعد از مرگ.....
۱۷۴.....	تفاوت نسبت‌های شکوفایی اعمال.....
۱۷۵.....	※ جلسه هفتم (۶-۰۷).....
۱۷۵.....	مقدمه.....

۱۷۵.....	جایگاه اعتقاد به موت .....
۱۷۶.....	نظام تطهیری .....
۱۷۷.....	حقیقت موت، جدایی از غیر خود .....
۱۷۷.....	۶-۱۹. روایت نوزدهم باب ششم .....
۱۷۷.....	متن روایت .....
۱۷۸.....	ترجمه روایت .....
۱۷۸.....	جایگاه موت در نظام تطهیری .....
۱۷۹.....	نتیجه عدم نجات در لحظه مرگ .....
۱۸۰.....	زمان و محل تقطیع اسباب .....
۱۸۱.....	تناسب ظهور با تحقق مرگ و قیامت .....
۱۸۲.....	جایگاه برزخ در نظام تطهیری .....
۱۸۳.....	جایگاه مواقف قیامت در نظام تطهیری .....
۱۸۴.....	ثمره‌ی آمادگی بر مرگ .....
۱۸۵.....	آخرین مرتبه نجات در نظام تطهیری .....
۱۸۶.....	بازگشت به دنیا پس از مرگ .....
۱۸۷.....	تناسب معنایی قبر و برزخ .....
۱۸۷.....	معیشت ضنک .....
۱۸۸.....	نحوه وجود انسان در برزخ .....
۱۸۹.....	درجات وجودی انسان .....
۱۹۱.....	داستان احضار ارواح .....
۱۹۱.....	۶-۲۰. روایت بیستم باب ششم .....
۱۹۱.....	متن روایت .....
۱۹۲.....	ترجمه روایت .....
۱۹۲.....	یقین و تسلیم محتضر به جدایی .....
۱۹۳.....	شدائد زمان مرگ و بعد از آن .....
۱۹۴.....	غایت واحد مسیر همه انسان‌ها .....
۱۹۵.....	۶-۲۲. روایت بیست و دوم باب ششم .....
۱۹۵.....	متن روایت .....
۱۹۵.....	ترجمه روایت .....
۱۹۵.....	سختی هول مُطَّلِع در هنگام مرگ .....

۱۹۶	معنای هول مُطَّلَع.....
۱۹۷	سختی جدایی از دوستان در هنگام مرگ.....
۱۹۷	علت نگرانی ائمه از مواقف و گریه ایشان از گناه.....
۱۹۹	※ جلسه هشتم (۶-۵۸).....
۱۹۹	مقدمه.....
۱۹۹	استعداد موت، عامل تصحیح نسبت.....
۲۰۱	۶-۲۴. روایت بیست و چهارم باب ششم.....
۲۰۱	متن روایت.....
۲۰۱	ترجمه روایت.....
۲۰۱	تَرَدُّد خداوند متعال در قبض روح مؤمن.....
۲۰۲	کیفیت فنای اراده‌ی مؤمن در اراده الهی.....
۲۰۲	تردید خداوند، در مرتبه اراده فعلی.....
۲۰۴	ابتلاء تعلق و محبت به دیگران.....
۲۰۶	شرافت محبت خداوند به لقاء مؤمن.....
۲۰۷	چگونگی انصراف مؤمن از کراهت موت.....
۲۰۷	کفایت وجود یک مؤمن برای بقای عالم.....
۲۰۹	انبیاء، شاهدان امت‌ها.....
۲۰۹	ثمره‌ی ایمان در جدایی از اغیار.....
۲۱۰	نتیجه به ذلت کشاندن مؤمن.....
۲۱۰	نتیجه اهانت به مؤمن.....
۲۱۱	کیفیت اجابت خواسته مؤمن.....
۲۱۲	معنای کفایت وجود یک مؤمن در عالم.....
۲۱۳	۶-۲۶. روایت بیست و ششم باب ششم.....
۲۱۳	متن روایت.....
۲۱۳	ترجمه روایت.....
۲۱۳	دوری مؤمن از جهنم.....
۲۱۴	چگونگی تطهیر مؤمن عاصی.....
۲۱۵	۶-۲۷. روایت بیست و هفتم باب ششم.....
۲۱۵	متن روایت.....

۲۱۶	ترجمه روایت .....
۲۱۶	چگونگی تطهیر مؤمن عاصی .....
۲۱۷	نقش اعتقادات در وجود نظام تطهیری .....
۲۱۸	قطعیت آمرزش امت نبی ختمی ﷺ .....
۲۲۱	تفاوت اسلام و ایمان .....
۲۲۱	تفاوت قطع تعلق و تطهیر گناه .....
۲۲۲	تحولات انسان در لحظه‌ی مرگ .....
۲۲۳	مراتب متفاوت فنای محبوب .....
۲۲۳	چگونگی جدایی محبوب از گناه .....
* جلسه نهم (۶-۰۹) .....	
۲۲۵	مقدمه .....
۲۲۵	معنای تصحیح نسبت .....
۲۲۶	تصحیح نسبت توسط مرگ .....
۲۲۸	حقیقت انسان .....
۲۲۹	نمره تصحیح نسبت .....
۲۲۹	راه جاودانگی روابط دنیا .....
۲۳۱	۲۸-۶. روایت بیست و هشتم باب ششم .....
۲۳۱	متن روایت .....
۲۳۱	ترجمه روایت .....
۲۳۲	استعداد مرگ توسط تشییع جنازه .....
۲۳۳	استعداد مرگ توسط عیادت مریض .....
۲۳۳	پند از وقایع .....
۲۳۴	راه ایجاد ملکه‌ی پند آموزی .....
۲۳۵	معنای جهات در عوالم فوق ماده .....
۲۳۷	رابطه حقیقی اشیاء با انسان .....
۲۳۸	حقیقت دو ملک کاتب اعمال .....
۲۳۹	بقاء فطرت، مصحح عذاب .....
۲۳۹	۲۹-۶. روایت بیست و نهم باب ششم .....
۲۳۹	متن روایت .....

۲۴۰	ترجمه روایت
۲۴۰	تصحیح اعتقاد بوسیله اعمال
۲۴۱	تلازم رضای الهی با حضور عند الرب
۲۴۲	راه کسب رضای الهی
۲۴۳	حقیقت ملائکه بشارت دهنده
۲۴۵	تضعیف شیطان با اطاعت از رب
۲۴۵	۳۰-۶. روایت سیم باب ششم
۲۴۵	متن روایت
۲۴۶	ترجمه روایت
۲۴۷	تساوی خواب و بیداری اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۴۸	جایگاه ویژه اهل بیت <small>علیهم السلام</small>
۲۴۹	بزرگواری معصوم در حق عموم مردم
۲۵۰	شفاعت ویژه نبی <small>صلی الله علیه و آله</small> در میان انبیاء
۲۵۱	وضعیت شیعیان در دنیا و آخرت
۲۵۱	کیفیت مرگ شیعیان
۲۵۲	کیفیت عمل شیعه حقیقی
۲۵۳	خصوصیات عالم مثال
۲۵۵	※ جلسه دهم (۶-۱۰)
۲۵۵	مقدمه
۲۵۵	۳۱-۶. روایت سی و یکم باب ششم
۲۵۵	متن روایت
۲۵۶	ترجمه روایت
۲۵۷	وفات، حقیقت وجودی حاضر نزد مؤمن محتضر
۲۵۸	حضور اهل بیت و ملائکه‌ی مقرب هنگام احتضار
۲۵۹	نوع شهود متناسب با سطح ارتباط با مشهود
۲۶۰	حقیقت رؤیت ملائکه و اهل بیت <small>علیهم السلام</small> هنگام وفات
۲۶۱	رابطه‌ی شهود محتضر با انقطاع اسباب
۲۶۲	انکشاف حقایق وجودی در حالت احتضار
۲۶۳	ملائکه، خادم مؤمن در نظام وجودی

..... ۲۶۴	حقیقت تکثر ملائکه
..... ۲۶۵	حقیقت تجلی تمامی اسماء در انسان
..... ۲۶۶	مدارای ملک الموت به وساطت ائمه <small>علیهم السلام</small>
..... ۲۶۶	مدارای ملک الموت در نزاع روح مؤمن
..... ۲۶۸	کلام محتضر به لسان صدق
..... ۲۶۹	شهود ملکوتی حالت احتضار
..... ۲۷۰	اختیار و اجبار هنگام احتضار
..... ۲۷۳	۳۲-۶. روایت سی و دوم باب ششم
..... ۲۷۳	متن روایت
..... ۲۷۳	ترجمه روایت
..... ۲۷۴	نمره‌ی باور به ربوبیت الهی
..... ۲۷۵	شهود حقیقت ائمه هنگام احتضار
..... ۲۷۵	علت خیرگی هنگام احتضار
..... ۲۷۷	✽ جلسه یازدهم (۶-۱۱)
..... ۲۷۷	مقدمه
..... ۲۷۷	۳۳-۶. روایت سی و سوم باب ششم
..... ۲۷۷	متن روایت
..... ۲۷۸	ترجمه روایت
..... ۲۷۹	وصف انسان غافل از مرگ به هنگام مرگ
..... ۲۸۲	معنای سكرات موت و حسرت فوت
..... ۲۸۴	توصیف حالت احتضار
..... ۲۸۷	نگاه اول و حجاب عادت
..... ۲۸۸	حسرت محتضر نسبت به اموال
..... ۲۸۹	نسبت عالم دنیا با عالم مثال
..... ۲۹۰	بی رغبتی محتضر نسبت به اموال
..... ۲۹۰	مراحل تحقق مرگ در محتضر
..... ۲۹۱	۳۴-۶. روایت سی و چهارم باب ششم
..... ۲۹۱	متن روایت
..... ۲۹۲	ترجمه روایت

۲۹۲	تفاوت حالت احتضار مؤمن و کافر.....
۲۹۳	۳۵-۶. روایت سی و پنجم باب ششم.....
۲۹۳	متن روایت .....
۲۹۳	ترجمه روایت .....
۲۹۳	کیفیت قبض روح مؤمن و کافر.....
۲۹۷	※ جلسه دوازدهم (۶-۱۲).....
۲۹۷	مقدمه.....
۲۹۷	ارتباط تغییر و حرکت با جنبه خلقی عالم.....
۲۹۸	۳۶-۶. روایت سی و ششم باب ششم.....
۲۹۸	متن روایت .....
۲۹۹	ترجمه روایت .....
۲۹۹	اهمیت استقامت در کارها.....
۳۰۰	کیفیت تنزل ملائکه بر انسان.....
۳۰۲	مراتب نزول ملک .....
۳۰۲	روابط ولایی ملاک تحقق کمالات در انسان.....
۳۰۳	زمان تحقق نزول ملک .....
۳۰۴	رابطه نزول ملک و موت اختیاری .....
۳۰۴	مراتب نزول ملک .....
۳۰۵	مواطن مختلف ملائکه.....
۳۰۶	نقش ملائکه در تدبیر عالم.....
۳۰۷	ثمرات نزول ملک بر انسان.....
۳۰۸	کیفیت رابطه ولایی ملک با مؤمن.....
۳۰۹	حراست از مؤمنین در برابر شیطان.....
۳۱۰	حقیقت نعمت‌های بهشتی .....
۳۱۰	همراهی همسران در بهشت.....
۳۱۱	ترکیب اسماء الهی در آیات قرآن.....
۳۱۲	۳۷-۶. روایت سی و هفتم باب ششم.....
۳۱۲	متن روایت .....
۳۱۲	ترجمه روایت .....



۳۱۲	ایجاد قابلیت تحمل موت در محضر
۳۱۳	استعداد چشیدن موت
۳۱۵	۳۸-۶. روایت سی و هشتم باب ششم
۳۱۵	متن روایت
۳۱۵	ترجمه روایت
۳۱۵	کیفیت توفی مؤمن توسط ملک الموت
۳۱۶	تواضع ملک الموت در برابر ایمان میت
۳۱۷	حقیقت دنو در ملائکه
۳۱۸	معنای سلام دادن ملک الموت
۳۱۹	حقیقت گفتار ملائکه
۳۲۰	تجرد و تمثل وقایع اخروی
۳۲۱	منظور از مَثَل در قرآن
۳۲۵	※ جلسه سیزدهم (۶-۱۳)
۳۲۵	مقدمه
۳۲۵	تناسب نظام رنگ، جهت و بو در آخرت با مراتب وجودی انسان
۳۲۷	حقیقت جهات در قیامت
۳۲۹	۳۹-۶. روایت سی و نهم باب ششم
۳۲۹	متن روایت
۳۲۹	ترجمه روایت
۳۲۹	رابطه‌ی عمل با اثرات آن
۳۳۰	حقیقت لباس در نظام اخروی
۳۳۱	مرکب اخروی، ظهور مرتبه وجودی انسان
۳۳۲	تناسب توفی هر انسان با مرتبه وجودی خودش
۳۳۳	پاداش اخروی مظهر مرتبه وجودی انسان
۳۳۶	حقیقت شراب بهشتی
۳۳۸	حقیقت بو در نظام اخروی
۳۳۸	حقیقت قبر
۳۳۹	عطش و سیرابی اخروی
۳۴۰	۴۰-۶. روایت چهلم باب ششم

۳۴۰.....	متن روایت
۳۴۰.....	ترجمه روایت
۳۴۱.....	ارتباط نزول ملک با مرتبه وجودی انسان
۳۴۲.....	کیفیت مدارای ملک الموت
۳۴۳.....	حقیقت موت
۳۴۴.....	اراده الهی براساس نظام اصلح
۳۴۵.....	۴۱-۶. روایت چهل و یکم باب ششم
۳۴۵.....	متن روایت
۳۴۵.....	ترجمه روایت
۳۴۶.....	تفاوت نسبت دنیا و آخرت برای مؤمن و کافر
۳۴۷.....	۴۲-۶. روایت چهل و دوم باب ششم
۳۴۷.....	متن روایت
۳۴۷.....	ترجمه روایت
۳۴۷.....	عدم قابلیت دنیا در تحقق خیر و شر محض
۳۴۹.....	* جلسه چهاردهم (۶-۱۳)
۳۴۹.....	مقدمه
۳۴۹.....	۴۳-۶. روایت چهل و سوم باب ششم
۳۴۹.....	متن روایت
۳۵۰.....	ترجمه روایت
۳۵۰.....	رؤیت خاص در اثر انقطاع تام
۳۵۰.....	علت عدم قبول خواسته متوفی برای اخبار اهل دنیا
۳۵۲.....	۴۴-۶. روایت چهل و چهارم باب ششم
۳۵۲.....	متن روایت
۳۵۲.....	ترجمه روایت
۳۵۲.....	رفاقت ملک الموت با مؤمنین
۳۵۴.....	حقیقت قول خداوند و ملائکه
۳۵۵.....	نابجایی جزع اطرافیان متوفی
۳۵۶.....	اجر صبر و گناه جزع در فوت نزدیکان
۳۵۷.....	عدم امکان فرار از ملک الموت

۳۵۸.....	سرزدن ملک الموت در اوقات نماز.....
۳۵۹.....	رابطه احکام با حقیقت انسان.....
۳۶۰.....	تثبیت توحید توسط مراقبت بر اوقات نماز.....
۳۶۰.....	حقیقت سرزدن ملک الموت در اوقات نماز.....
۳۶۱.....	اتحاد حقیقت نماز و ملک الموت.....
۳۶۲.....	دوری ابلیس در وقت موت با مراقبت بر اوقات نماز.....
۳۶۲.....	حقیقت عمل صالح و ناصالح.....
۳۶۲.....	آشنایی با ملک الموت توسط مراقبت بر اوقات نماز.....
۳۶۴.....	۴۵-۶. روایت چهل و پنجم باب ششم.....
۳۶۴.....	متن روایت.....
۳۶۴.....	ترجمه روایت.....
۳۶۴.....	حقیقت قبض روح سایر حیوانات توسط ملک الموت.....
۳۶۶.....	۴۶-۶. روایت چهل و ششم باب ششم.....
۳۶۶.....	متن روایت.....
۳۶۶.....	ترجمه روایت.....
۳۶۶.....	تفاوت ناله از روی جزع یا وجع.....
۳۶۷.....	راه تحمل سختی ها.....
۳۶۷.....	شدت قبض روح کافر.....
۳۶۸.....	وجود یسعی امیرالمؤمنین <small>علیه السلام</small> .....
۳۶۹.....	مبتلایان امت ختمی به شدت قبض روح کافر.....
۳۶۹.....	۴۷-۶. روایت چهل و هفتم باب ششم.....
۳۶۹.....	متن روایت.....
۳۶۹.....	ترجمه روایت.....
۳۷۰.....	حرارت جدایی از تعلقات.....
۳۷۱.....	۴۸-۶. روایت چهل و هشتم باب ششم.....
۳۷۱.....	متن روایت.....
۳۷۲.....	ترجمه روایت.....
۳۷۲.....	سنت سیر به قصد عبرت آموزی.....
۳۷۳.....	تلخی طعم مرگ.....
۳۷۵.....	خروج از قبر اشد از موت.....

۳۷۶.....	۴۹-۶. روایت چهل و نهم باب ششم
۳۷۶.....	متن روایت
۳۷۷.....	ترجمه روایت
۳۷۷.....	علت تسویه‌ی عمل صالح کافر، قبل از آخرت
۳۷۸.....	نظام تطهیری مؤمن و کافر
۳۸۰.....	۵۰-۶. روایت پنجاهم باب ششم
۳۸۰.....	متن روایت
۳۸۰.....	ترجمه روایت
۳۸۰.....	کیفیت جان دادن مؤمن و کافر
۳۸۱.....	۵۱-۶. روایت پنجاه و یکم باب ششم
۳۸۱.....	متن روایت
۳۸۲.....	ترجمه روایت
۳۸۲.....	راحتی مؤمن بوسیله‌ی مرگ
۳۸۲.....	راحتی از کافر بوسیله مرگ
۳۸۲.....	۵۲-۶. روایت پنجاه و دوم باب ششم
۳۸۲.....	متن روایت
۳۸۳.....	ترجمه روایت
۳۸۴.....	مراحل جان دادن مؤمن
۳۸۸.....	حقیقت استغفار ملائکه موکل برای متوفی، الی یوم القیامه
۳۹۱.....	فهرست اجمالی
۳۹۵.....	منابع و مأخذ

## مقدمه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله الذي تجلبي بذاته والصلوة على شواهد صفاته ومظاهر تجلياته سيما سيد الكونين وجامع المرتبتين وقائد المنشأتين وخالص العالمين محمد المصطفى وآله وذريته مرثي صفاته العليا وشواهد أسمائه الحسنی صلوة توازي حق ارشادهم و تكافي جزاء إحسانهم و ارفادهم. همه هستی از خزائن الهی نازل و لباس تقدیرات را به تن پوشانده و در حدود و تعینات مخفی می شود، ﴿وَإِنْ مِنْ شَيْءٍ إِلَّا عِنْدَنَا خَزَائِنُهُ وَمَا نُنزِلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَعْلُومٍ﴾

انسان به عنوان خلیفه الهی، حامل امانت خدا و همه اسمای الهی است که همه ملائکه در خدمت او قرار گرفته و بر او سجده کردند و شیطان از امر الهی به سجده، سرپیچی کرد. در مرتبه خلقت ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ \* ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾<sup>۱</sup>، تقدیر انسان، آمدن به دنیا و محدود شدن به همه حدود و تعینات عوالم وجود بود.

عالم وجود در بازگشت به سوی خداوند باید از این حدود و تعینات جدا گشته و مرحله به مرحله و منزل به منزل به سوی وادی اطلاق و کرانه بی کران حرکت کند ﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ﴾<sup>۲</sup>.

۱. حجر (۱۵)، ۲۱.

۲. تین (۹۵)، ۴-۵.

۳. نحل (۱۶)، ۹۶.

حرکت از حدود و شکستن آنها، تقدیر همه موجودات مشهود و علوی و سفلی عوالم سماوات و ارض است «مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى»<sup>۱</sup> که همه هستی مشهود در حالت جذب، رهسپار غایتی است که از پیش او را می خواند و قوه ای که او را از پی می راند و قوایی که در این سفر، او را همراهی برای این حرکت می کنند. البته ملائکه حافظ و ملائکه رقیب و عتید و ملائکه دیگر و همچنین شیاطین و... هر کدام به نحوی با این عصاره هستی در این سفر با او مرتبط می شوند.

نگاه با این افق که انسان از خزائن و اسمای الهی نشأت گرفته و در عین متعین شدن به همه حدود، دوباره به سوی خداوند رهسپار می شود - «مَا خَلِقْتُمْ لَلْفَنَاءِ بَلْ خَلِقْتُمْ لَلْبَقَاءِ وَإِنَّمَا تَنْقَلِبُونَ مِنْ دَارٍ إِلَى دَارٍ»<sup>۲</sup> - رها شدن از حدود را مرده می دهد که هر مرگی پاره کردن زنجیر حدی به سوی رهایی است و هر مرگی دو وجه دارد که از منظر دنیایی، اجل و سرآمد و فراق و عدم و آلم است و از منظر الهی، قرب و وصال و کمال و نور و لذت و سرور است. هر خروجی، ورود است و با هر گسستی، پیوستن و با هر فنایی، بقایی است؛ «وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ»<sup>۳</sup>.

انسان عرش نشین مسجود ملائک که در زمین به تن نشسته، لحظه به لحظه با اطاعت از او امر الهی و مردن، از رها بودن از اراده خود، حیات به امر الهی پیدا می کند و با پیوستن به شئون ربوبی، غبار تن شسته و در یک خانه تکانی از دنیا، خیمه خود را بار دگر در عالم قدس و نور به پا می کند که مرگ در آنجا ذبح شده و به حیات ابدی که دغدغه اساسی انسان است واصل می شود؛ «عِنْدَ مَا يَخُلُ أَظْنَابِ خِيَامِ الدُّنْيَا وَيَشُدُّهَا فِي الْأَخِرَةِ»<sup>۴</sup>. با اینکه انسان از بدن آغاز می شود، ولی انسان بدون بدن، انسان است ولی به انسان بدون روح، فقط جسد اطلاق می شود.

صفات نقصی مربوط به بدن است که هر چه قوت تن و احکام آن در سیر صحیح الهی ضعیف تر شود، قوای روحی قدرتشان آشکارتر می شود؛ چنانچه خواب و موت از خصوصیات

۱. احقاف (۲۶)، ۳.

۲. بحار الأنوار ج ۷۸، ص ۵۸.

۳. ق (۵۰)، ۱۹.

۴. بحار الأنوار ج ۶، ص ۱۳۳.

بدن است که نفس آن را می چشد؛ «كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ»<sup>۱</sup>. و نفس و روح انسان از امثال خواب و موت در امان است و آنچه که مربوط به نفس و روح است، توقی و قبض می باشد.

انسان در هر نفس و هر شب و روز توقی و ارسال می شود؛ «اللَّهُ يَتَوَقَّى الْأَنْفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ فِي مَنَامِهَا فَيُمْسِكُ الَّتِي قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ»<sup>۲</sup>.

در سؤالی که از امام باقر علیه السلام می شود که موت چیست؟ می فرمایند: «هُوَ التَّوَمُّ الَّذِي يَأْتِيكُمْ كُلَّ لَيْلَةٍ إِلَّا أَنَّهُ طَوِيلٌ مُّدَّتُهُ لَا يَنْتَبَهُ مِنْهُ إِلَّا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»<sup>۳</sup>

و در تعبیر دیگر موت برای مؤمن، شستن چرک ها و آلودگی ها و درآوردن لباس های کثیف یا وارد شدن در حمام و نجات از هر غم و غصه و آلم و درد ذکر شده است یا رسیدن به هر سرور و فرح و آرزو و جدا شدن از رجم تنگ عالم طبیعت و ورود به عالم وسیع و عظیم و شیرین جنات الهی، و از زندان به قصر و پاره کردن زنجیرها و غل های سنگین و پوشیدن بهترین لباس ها و استشمام خوشبوترین گل ها و بهره مندی از بهترین امکانات است.

مراتب عود در سیر معادی، مراتب موت و حیات به سوی لنگرگاه هستی که عالم آخرت است، می باشد.

اعتقاد به موت و لقای حق، اعتقاد به همه معارف دیگر را به دنبال می آورد؛ «إِنَّ الدِّينَ لَا يَرْتَدُّ إِلَّا إِلَىٰ قَوْلِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ يَدْعُونَ إِلَىٰ بَعْضِ الْأَشْيَاءِ الَّتِي سَخَّرْنَا بِإِذْنِ اللَّهِ لِبَنِي آدَمَ مِن قَبْلِ هَٰذَا فَخَلَقْنَا لَهُمُ مِن نَّفْسِهِمْ مَا لَهُمْ بِهِمْ عِلْمٌ سِوَا الَّذِي فَضَّلْنَا عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ خَبِيرٌ»<sup>۴</sup>.

«فَأَعْرَضَ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا» ذَلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ اهْتَدَىٰ»<sup>۵</sup>

و در روایت وارد شده است که انسان وقتی استحقاق ولایت شیطان را پیدا می کند که آرزوهای دنیا جلوی چشمش قرار گیرد و یاد مرگ را فراموش کند.<sup>۶</sup>

۱. آل عمران (۳)، ۱۵۸.

۲. زمر (۳۹)، ۴۲.

۳. معانی الأخبار، ص ۲۸۹.

۴. یونس (۱۰)، ۷-۸.

۵. نجم (۵۳)، ۲۹-۳۰.

۶. بحار الأنوار، ج ۶، ص ۱۲۶؛ «وَ قَالَ: إِذَا اسْتَحَقَّتْ وَلَايَةُ الشَّيْطَانِ وَ السَّقَاوَةُ جَاءَ الْأَمَلُ بَيْنَ الْعَيْنَيْنِ وَ ذَهَبَ الْأَجَلَ وَزَاءَ الظُّهُرِ»

پس حقیقت مرگ جدا شدن از اغیار است و هر کس قبلاً از ناخالصی‌ها و اغیار جدا شده و به هر مقدار خالص‌تر باشد، مرگ برای او ملایم‌تر است. البته مرگ فقط جدایی نفس از بدن نمی‌باشد که این هم مرتبه‌ای از آن است.

خدای سبحان با افعالش با ما سخن می‌گوید؛ به همین جهت تمام لحظات زندگی انسان و حوادث و وقایع، گفتگوی خدای سبحان با انسان است که باید رمزگشایی شود تا با این زبان انس بگیریم و مقصود خداوند را از مأموریت آن واقعه و حادثه برای خود بشناسیم تا مطابق آن عمل کنیم و در حرکت رجوعی، سرعت سیر پیدا کنیم.

پس موت نه فقط کاستن نیست؛ بلکه از ناخالصی‌ها پاک شدن و خالص شدن است و اگر گوش جان انسان باز باشد، هر دم و بازدمی و هر خواب و بیداری و ... خالص شدن بالاتری را در پی دارد؛ «إِنَّ وِزَاءَكُمْ الشَّاعَةَ تَخْذُواكُمْ تَحْفَمُوا تَلْحَقُوا!».

عالم دنیا توان و استعداد جلوه‌گری حیات را ندارد و این همه آثار حیات در دنیا رشحه و نمی‌ازیم حیات است که در انتظار عالم انسانی است «إِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ». انسان به سوی حیات خالص بالاتر پیش می‌رود و ما هنوز درکی از حیات بدون موت و ناخالصی نداریم و الاشتیاق رفتن، آرامشمان را سلب می‌کرد به ترس از رفتن.

زجم دنیا با همه قواعد و سنن و راحتی‌ها و سختی‌ها و گردنه‌ها و به ظاهر گستردگی‌اش، آماده کردن انسان برای وصال و ورود به حیات آخرت است.

معاد باوری با این افق نگاه، تمام نظام تفکر و اعتقاد و روابط و افعال انسان را تحت تأثیر قرار داده و نسبت‌های وجودی ما را با اطراف و وقایع تصحیح می‌کند و عمق ارتباطات و اعمال را از دایره تنگ عمر حداکثر صد ساله و حیات دنیا به سمت حیات نامتناهی سوق می‌دهد و در یک بازه ابدی تعریف می‌کند.

یاد مرگ و آماده بودن و باور به آن، شناخت حقیقت خود و دل نبستن به اغیار، و قدر عمر را دانستن و صرف صحیح آن برای ابدیت، امری پسندیده است؛ اما ترس از مرگ و ناامید شدن و یأس و از کار افتادن، ناشایسته و از حيله‌های شیطان لعین است.

هر شب بانگ الرحیل به گوش می‌رسد و نفوس و ارواح، دسته دسته به عالم وحدت توفی و

۱. نهج البلاغه، ص ۶۲.

۲. عنکبوت (۲۹)، ۶۴.



قبض می شوند و بار دیگر صبحگاهان، فوج فوج از عالم وحدت به کثرت روان می گردند، ولی این پیمان و عهد در خاطره ها به خاطر کثرت اشتغال نمی ماند تا این که در وقت مرگ، با رفتن قطعی بدون بازگشت که مواجه می شود، تقاضای برگشتن می کند ولی با جواب «هرگز برگشتی در کار نیست»، با حسرت بازگشت مواجه می شود و پرونده عمل او بسته شده و ابدیت خود را با همه ذخایر عمرش و افکار و اعمال لحظه به لحظه اش در دفتر دل نگاشته و مانند دانه ای در مزرعه وجودش کاشته که از اجمال و بسته بودن، باز و منشور شده و دانه ها روییده و به ثمر می رسد «الدُّنْيَا مَرْزَعَةُ الْآخِرَةِ».

ولی راه به سوی اعمال جدید بسته شده و انفطار اعمال سابق در کار است «إِنَّ الْيَوْمَ عَمَلٌ وَلَا حِسَابَ وَغَدًا حِسَابٌ وَلَا عَمَلٌ»

تأثیر عظیم غایت که همه چیز با رنگ آن معنی پیدا می کند؛ آن هم غایتی که غایت همه هستی و غایت انسان خلیفه الهی در هستی می باشد که معنی هر چیزی و هر کسی و هر کاری با این نگاه، واقعی می شود و الا وهمی و خیالی است.

سبک زندگی و چینش روابط بین انسان با خدا و هستی و انسان های دیگر بر این اساس سلوک در وادی حقیقت است و انسان را آماده ورود به آخرت می کند و ارزش و نقش معاد و معاد باوری را در همه جهات زندگی درونی و بیرونی، فردی و اجتماعی و حتی ارتباط با محیط زیست و اشیای دیگر و در رأس همه ارتباط با خدای سبحان را روشن می کند؛ «وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ نَسُوا اللَّهَ فَأَنْسَاهُمْ أَنْفُسَهُمْ»

آنچه جامعه ما و بلکه جامعه انسانی امروز به آن نیازمند است، روح پیدا کردن زندگی است که همه چیز با قیاس به آن معنی پیدا می کند و راحت و سختی، معنای جدیدی می یابد و انسان، موجودی عظیم می شود که دنیا قیمت او نیست. گمشده امروز بشریت، باور به معاد است که همه دنیای او را به گونه ای آخرتی و زنده می کند که تازه می فهمد حیات انسانی چیست.

در پایان نکاتی قابل ذکر است:

۱. روایات معاد به صورت تفصیلی در کتاب بحار الأنوار علامه مجلسی رحمته الله علیه جلد های

۱. نهج البلاغه، ص ۸۴.

۲. حشر (۵۹)، ۱۹.

ششم و هفتم و هشتم وارد شده است که در سال ۸۵ با تقاضای جمعی از دوستان طلبه مباحثه‌اش آغاز شد و در طول چندین سال تا ۹۳ ادامه پیدا کرد و محفل انسی برای ارتباط با دوستان مشتاقی بود که هفته‌ای یک شب، کنار هم جمع می‌شدیم تا از معارف و اخلاقیات و دستورات عملی روایات در این باب بهره‌مند شویم و ذره‌ای از گنجینه عظیم معارف نورانی روایات را بچشیم. البته همان‌طور که دائماً در جلسات گوشزد می‌شد، قرار نبود بحث‌ها به صورت صرفاً نظری و معرفتی بیان شود، بلکه همان‌طور که در زلال کلمات حضرات علیهم‌السلام وارد شده، با آمیختگی کامل بین علم و عمل همراه باشد. به همین جهت بسیاری از سؤالات به سمت و سوی عملی سوق داده می‌شد. به برکت همین روایت خوانی هفتگی که به صورت متفرق توسط دوستان مختلفی ضبط شده بود، توسط دوستان محققى از مدرسه علمیه مشکاة جمع آوری شده و پیاده و منظم شد و با صرف وقت بسیار و همت مثال زدنی، محصولات مختلفی از آن قابل برداشت شد که جامع‌ترین آن همین مجموعه است که به صورت سلسله وار درس‌ها و طبق نظم روایات بحار تدوین شده که در ابواب موت و معاد آماده نشر است. بر خود لازم می‌دانم که از زحمات‌های بسیار زیاد دوستان محقق مشتاق روایات مدرسه مشکاة بالخصوص آقایان حجج اسلام علیزاده، مفیدی، حاجی پور، معدنی پور، اکرمی، امیرزرگر و دیگر دوستانی که در تنظیم این اثر کوشا بودند کمال تشکر را داشته و آرزوی معاد باوری برای خود و همه مؤمنین را از کلمات نورانی حضرات معصومین علیهم‌السلام داریم.

۲. فاصله طولانی چندساله بین مباحث، گاهی لزوم تکرار بعضی از بحث‌ها را به دنبال داشته و البته تلاش شد که تکرار محلّ نباشد و گفتاری بودن کلمات تا حدودی اصلاح شود ولی سعی شده قالب کتاب به صورت گفتاری و درسی و تابع نظم روایات کتاب بحار الأنوار باشد.

۳. از زحمات‌ها و همکاری مدیریت محترم مدرسه مشکات علی بن موسی الرضا علیه‌السلام، حجت الاسلام و المسلمین قاسمیان و طلاب فاضل و محقق تشکر وافر داشته و همچنین از مسئولین دفتر نشر معارف بالخصوص جناب آقای پیرمردیان در استقبال از موضوع و اقدام و تشویق برای نشر، کمال سپاس را داریم.

از خداوند متعال می‌خواهیم، همه دوستان را در نشر و ترویج فرهنگ اهل بیت علیهم‌السلام و بالخصوص در بحث معادباوری که از مسائل خیلی مهم است و در اغلب کارها تأثیرگذار است، بیش از پیش موفق گردانند.

امیدواریم هرگونه قصور و کمبودی در این کتاب مشاهده کردید، ما را از نقد مشفقانه خویش محروم نفرمایید.

خداوندا! با فقر و گدایی به پیشگاه عزت و عنایت تو و به آستان ولایت مقربان درگاهت آمدیم. بدین درگاه بارمان ده و کاسه گدایی ما را از جام رحمانیت و رحیمیت خویش، لبریز کن!

آمین یا رب العالمین

محمد رضا عابدینی - قم مقدس

سالروز ولادت حضرت صدیقه طاهره فاطمه زهرا علیها‌السلام

۲۰ جمادی الثانی / ۱۴۴۲ - ۱۵ بهمن / ۱۳۹۹